

Kreditorių komitetas nemokumo procese

Lina Dzindzelėlaitė-Šaltė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370) 655 09 002
El. paštas: lina.dzindzelelaite-salte@tf.stud.vu.lt

Šiame straipsnyje nagrinėjamas kreditorių komiteto institutas nemokumo procese. Vertinant užsienio šalių patirtį reglamentuojant šį institutą ir sprendžiant iš atitinkamo reglamentavimo kylančias problemas, analizuojamas ir vertinamas šio instituto teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir jo taikymo ypatumai.

Pagrindiniai žodžiai: kreditorių komitetas, nemokumo procesas, kreditorių interesai.

The Creditors' Committee in Insolvency Proceedings

This article examines the institute of the creditors' committee in insolvency proceedings. When evaluating the experience of foreign countries in regulating this institute and solving problems arising from the respective regulation, the legal regulation of this institute and the peculiarities of the application of these provisions are analyzed and evaluated.

Keywords: creditors' committee, insolvency proceedings, creditors' interests.

Įvadas

Šalia kitų nemokumo procese vyraujančių interesų, svarbiausias yra kreditorių interesas, todėl, skirtingų interesų pusiausvyrai išlaikyti proporcingas kreditorių dalyvavimas procese paprastai yra užtikrinamas teisės aktuose įtvirtinant kreditorių susirinkimui atitinkamas teises priimti svarbius sprendimus nemokumo procese, kontroliuoti vykstantį procesą ir administratoriaus veiklą. Visgi, priklausomai nuo skolininko įmonės dydžio, kreditorių skaičiaus ar jų išsidėstymo teritorijoje organizuoti susirinkimus nemokumo procese svarbiems klausimams priimti neretai tampa sudėtinga. O tai gali būti viena iš priežasčių, kodėl nemokumo procesai užtrunka ir yra neefektyvūs.

Siekiant mažinti tokias kliūtis atsirado kreditorių komiteto institutas, veikiantis kaip kreditorių visuma ar tam tikrai kreditorių grupei priklausantiems kreditoriams atstovaujantis organas, kuris turi užtikrinti tinkamą administravimo priežiūrą, nemokumo administratorių bei skolininko vadovų veiklos kontrolę, o šiam tikslui pasiekti suvienyti teisinės, ekonominės, specialiąsias žinias, neretai ir finansines lėšas, kad būtų užtikrintas šio organo darbo profesionalumas.

Lietuvos įstatymų leidėjas, palyginti su kitų šalių patirtimi, šiam institutui skiria nedaug dėmesio, palieka įvairius iš šio instituto kylančius klausimus reguliuoti patiems kreditoriams bei teismams išaiškinti, be to, nukrypdamas nuo analizuojamų šalių praktikos per kreditorių komitetą suteikti galimybę

Received: 06/08/2020. Accepted: 04/11/2020

Copyright © 2020 Lina Dzindzelėlaitė-Šaltė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

neužtikrintiems kreditoriams aktyviau dalyvauti procese, numatyti priemonės užtikrinti kreditorių komiteto profesionalumą, taip pat siekti apsaugoti kreditorius nuo piktnaudžiavimo šiuo institutu. Todėl kyla poreikis įvertinti, kiek kreditorių komiteto institutas yra reikalingas Lietuvos teisinėje sistemoje, kiek jis turi būti apibrėžtas ir sureguliuotas, kiek šio instituto naudojimas turi būti plėtojamas, sudarant tinkamas sąlygas suformuoti visų kreditorių interesams atstovaujantį komitetą, suteikiant atitinkamas funkcijas, užtikrinti komiteto veiklos profesionalumą bei atsakomybę už piktnaudžiavimą pareigomis siekiant asmeninės konkretaus kreditoriaus naudos.

Šio tyrimo *objektas* – kreditorių komiteto instituto teisinis reglamentavimas juridinių asmenų nemokumo procese¹. Šio straipsnio tyrimo *tikslas* – iširti kreditorių komiteto instituto reglamentavimą, iš tokio reglamentavimo kylančias ir galinčias kilti problemas tinkamai atstovauti kreditorių interesams. Šiam tikslui pasiekti analizuojamas ir vertinamas JAV, Anglijos ir Vokietijos teisinis reglamentavimas. Siekiant šio tikslo yra keliami tokie *uždaviniai*: 1) įvertinti kreditorių komiteto instituto reikšmę ir apibrėžti kreditorių komiteto sampratą; 2) išanalizuoti Lietuvoje ir pasirinktų analizuoti valstybių JAV, Vokietijos ir Anglijos² teisės aktuose įtvirtintas nuostatas, reglamentuojančias kreditorių komiteto formavimo tvarką, kreditorių komitetui suteikiamas funkcijas ir nariams taikomos atsakomybės apimtį; 3) įvertinti kreditorių interesų atstovavimo per kreditorių komitetą galimybes ir būtinybę išsamiai reglamentuoti šį institutą. Tyrimo uždaviniams įgyvendinti ir tyrimo tikslui pasiekti naudoti sisteminės analizės, lyginamasis, loginės analizės metodai.

Kreditorių komiteto klausimas Lietuvos doktrinoje yra beveik neanalizuotas, nors jo aktualumas neginčijamas. Nereti ginčai dėl kreditorių komiteto priimtų sprendimų, kuriuose vėliau teismai vertina kreditorių komiteto kompetencijos ribas, o galiausiai ir naujai priimtas Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, kuriame komiteto funkcijos visai nėra apibrėžiamos, tai, kad nėra išsamių šio instituto tyrimų, rodo šio straipsnio aktualumą. Apie kreditorių komitetą, kaip apie kreditorių visumai atstovaujantį institutą, užsimenama S. Kavalnės (Kavalnė, 2009), R. Norkaus (Norkaus *et al.*, 2011), V. Mikuckienės darbuose. Pažymėtini šie užsienio autoriai, nagrinėjantys kreditorių komiteto institutą, jo svarbą, problematiką: R. Bork, M. Harner, A. Denatale, D. Bussels, Uhlenbruck ir kiti.

1. Kreditorių komiteto instituto samprata ir reikšmė

Kreditorių komiteto institutas atsirado kaip neformali kreditorių priemonė dalyvauti procese (Klee *et al.*, 1993, p. 998)³, tačiau šiam institutui plečiantis ir įgaunant vis didesnę svarbą bei kylant poreikiui suteikti teisę kreditorių komiteto nariams dalyvauti procese formaliai, šis institutas buvo įtvirtintas ir teisės aktuose (Denatale, 1981, p. 43). Dabar pripažįstama, jog kreditorių interesai geriausiai gali būti patenkinami suderinus kreditorių veiksmus įsteigiant mažiausiai vieną kreditorių komitetą (European Law Institute, 2017, p. 251). Kreditorių komitetas gali palengvinti kreditorių aktyvų dalyvavimą nemokumo procese (UNCITRAL, 2005, p. 197), efektyvinti kreditorių teisių nemokumo procese įgyven-

¹ Šiame straipsnyje analizuojamas kreditorių komitetą reglamentuojančios nuostatos, įtvirtintos Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme, tačiau neanalizuojamas finansinių paslaugų veiklą reglamentuojančių įstatymų, taip pat ir kitų įstatymų nuostatos, įtvirtinančios papildomus reikalavimus atitinkamų juridinių asmenų nemokumo procesuose.

² Šios užsienio jurisdikcijos pasirinktos atsižvelgiant į jų priklausymą skirtingoms teisės sistemoms ir į tai, kad jose kreditorių gaunama grąža yra didesnė nei Lietuvoje, įstatymų leidėjas jose daugiau dėmesio skiria kreditorių komiteto institutui, o kreditoriai aktyviau naudojami šia priemone, atstovaudami jų interesams nemokumo procese.

³ Pažymėtina, kad Anglijoje iki šiol neretai formuojami neformalūs kreditorių komitetai, kurie atlieka administravimo proceso stebėseną, tačiau neįgyja teisių ir galių, kurios yra konkrečiai suteikiamos oficialiam kreditorių komitetui.

dinimą (Norkus *et al.*, 2011, p. 220) ir padėti siekti administratoriaus veiklos ir priimamų sprendimų skaidrumo (Bork, 2012, p. 141). Sudarant kreditorių komitetą yra įgyvendinamas kreditorių autonomijos principas nemokumo procese (Uhlenbruck, 2019; Stürner *et al.*, 2019; Norkus *et al.*, 2011, p. 221).

Įprasta manyti, kad kreditorių komitetas yra kreditorių atstovaujamas organas, paskirtas vadovaujantis nemokumo teisės normomis ir turintis patariamąją bei kitas teises, apibrėžtas nemokumo teisę reglamentuojančiuose teisės aktuose (UNCITRAL, 2005, p. 5), ir kurio pagrindinis vaidmuo yra atstovauti kreditorių interesams (McCormack *et al.*, 2017, p. 197). Kreditorių komitetas paprastai laikomas autonomišku ir nuo kreditorių susirinkimo, administratoriaus ar teismo nepriklausomu organu (Uhlenbruck, 2019), veikiančiu kaip kreditorių interesų administratorius ir jam suteikiamomis teisėmis ir skiriamomis pareigomis siekiantis nemokumo proceso tikslų. Tačiau siekiant pusiausvyros nemokumo procese, šio organo teisės yra ribojamos, nustatant, jog kreditorių komitetas negali pakeisti kreditorių susirinkimo priimtų sprendimų ar priimti sprendimų, įpareigojančių administratorių veikti priešingai, nei yra imperatyviai įtvirtinta teisės aktuose⁴.

Paminėtina, kad JAV ir Anglijoje daugiau dėmesio šiam institutui teikiama restruktūrizavimo bylose nei bankroto (ar kaip kitose jurisdikcijose įvardijama likvidavimo) procedūrose⁵. Visgi šio instituto svarba vertinama ir didesnės apimties bankroto bylose, bylose, kuriose yra daug kreditorių, jų interesai labai išsiskiria ar bylos aplinkybės suponuoja kreditorių komiteto sudarymą⁶. Tokiose bylose tinkamai veikiantis komitetas padeda užtikrinti proceso skaidrumą (Bork, 2012, p. 141) ir įvertinti administratoriaus priimamus sprendimus ir tuo pačiu apsaugoti kreditorių, ypač turinčių mažesnę derybinę galią, interesus.

Siekdami teisinio aiškumo, užtikrintumo ir kreditorių pasitikėjimo kreditorių komiteto institutu, įvairių šalių įstatymų leidėjai teisės aktuose ne tik išsamiai aptaria kreditorių komiteto narių teises, funkcijas, pareigas, atsakomybę, bet ir įtraukia išlaidų atlyginimo komiteto nariams mechanizmus, galimybę pasitelkti profesionalų pagalbą prižiūrint nemokumo procesą, o kai kuriose jurisdikcijose numato ir atlyginimą už veiklą kreditorių komitete⁷. Reikšmingas dėmesys šiam institutui skiriamas ir įvairių tarptautinių organizacijų bei tyrimų grupių (UNCITRAL, 2005; INSOL International, 2017).

Lietuvoje ne vienoje byloje teismų išaiškinta, kad ypač tais atvejais, kai procese dalyvauja daug kreditorių, sudarant kreditorių komitetą bankroto procesas racionalizuojamas, tampa paprastesnis ir ekonomiškesnis (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje), tačiau, priešingai nei nurodoma užsienio doktrinoje bei teismų praktikoje, Lietuvos teismai išaiškino, jog kreditorių komitetas nėra atskiras organas ir jis yra laikomas tik kreditorių visumos atstovu (Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje). Nors šio instituto svarba nėra paneigiama, visgi įstatymų leidėjas daug dėmesio reglamentavimui neskiria ir nuostatos dėl kreditorių komiteto sudarymo, narių skyrimo, funkcijų apibrėžimo bei atsakomybės teisės aktuose nėra išsamiai detalizuojamos.

⁴ Tai patvirtina ir doktrina (Nerlich *et al.*, 2020), ir teismų praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje).

⁵ Tai akcentuojama JAV atveju, pagal kurių teisinį reglamentavimą likvidavimo visais atvejais yra skiriamas patikėtinis (ang. *trustee*), atliekantis analogišką vaidmenį, kokį atlieka nemokumo administratorius pagal Lietuvos teisę, todėl grindžiama, kad komiteto vaidmuo ne toks svarbus, o restruktūrizavimo procese, kai skolininko įmonei vadovauti lieka skolininkas ir patikėtinis, neretai nėra skiriamas, šio organo vaidmuo ypač padidėja (Denatale, 1981, p. 44).

⁶ Pripažįstama, kad mažos apimties bylose ar skolininko turto esant nedaug, tokio organo formavimas vargu ar pasiteisintų dėl komiteto formavimui ir veiklai patiriamų laiko ir finansinių sąnaudų (UNCITRAL, 2005, p. 197).

⁷ Teisė gauti atlygį už darbą kreditorių komitete įtvirtinta Vokietijos nemokumo įstatyme (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994).

2. Kreditorių komiteto sudarymas ir sudėtis

Sprendimą dėl kreditorių komiteto sudarymo paprastai priima kreditorių susirinkimas arba teismas, tačiau tai ne vienintelis būdas suformuoti kreditorių komitetą. Išskirtinas JAV modelis, pagal kurį už komiteto suformavimą yra atsakingas JAV patikėtinis, atsakingas už nemokumo bylų administravimo priežiūrą (angl. *U.S. Trustee*, toliau šiame straipsnyje vadinamas *JAV patikėtinis*), o jeigu įstatymas numato galimybę jo nesudaryti ar JAV patikėtinis nenusprendė kitaip (JAV bankroto kodeksas, 1978), teismas taip pat gali priimti sprendimą pavesti suformuoti komitetą. Kreditorių komitetams likvidavimo bylose paprastai yra reti (Lubben, 2019, p. 118), tačiau restruktūrizavimo bylose kreditorių komitetą yra privaloma formuoti visais atvejais, išskyrus mažus verslus ar teismui nusprendus kitaip (Denatale, 1981, p. 46). Įstatymų leidėjas numato, kad kreditorių komitetas formuojamas iš kreditorių, neturinčių įkeitimu užtikrintų reikalavimų, pasiūlymą tapti nariu pateikiant septyniems didžiausių neužtikrintą reikalavimą turintiems kreditoriams. Nors tuo pačiu numato, jog gali būti formuojami papildomi kreditorių komitetai, kuriuose būtų atstovaujami kitų kreditorių grupių interesai (JAV bankroto kodeksas, 1978). Galutinis sprendimas, ar bus suformuotas komitetas, visgi priklauso patiems kreditoriams, kur kiekvienas pasiūlymą gavęs kreditorius priima sprendimą dėl komiteto nario pareigų prisiėmimo. Įstatyme minimalus skaičius, reikalingas, kad kreditorių komitetas būtų sudarytas, nenumatoma. Suformavus komitetą, kreditorių komitetas turi teisę išsirinkti ir pasamdyti patarėją (angl. *committee counsel*), turintį profesinių žinių apie nemokumo procesą, juo gali būti tiek finansininkas, tiek teisininkas, tiek kitas specialiųjų žinių turintis asmuo. Patarėjas vėliau atstovaudamas komitetui dalyvauja derinant dokumentus, atliekant skolininko dokumentų bei veiklos tyrimą ir kitus pavestus veiksmus, o jei jis yra teisininkas, tai atstovauja kreditorių komitetui teismo procesuose. Be to, į kreditorių komitetą paskirtas kreditorius yra juridinis asmuo, jis atstovauja asmeniui, gali paskirti ne tik atitinkamą savo vadovą, darbuotoją, bet ir su darbo santykiais nesusijusį trečiąjį asmenį.

Vokietijos įstatymų leidėjas įtvirtino, kad paprastai sprendimą dėl pagrindinio kreditorių komiteto sudarymo priima kreditorių susirinkimas (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994), tačiau įstatymo nustatytais⁸ atvejais tokį sprendimą gali priimti ir teismas. Visada į komitetą turi būti išrinkti atskiroms kreditorių grupėms atstovaujantys kreditorių atstovai, t. y. kreditoriams, turintiems užtikrintus reikalavimus (vok. *die absonderungsberechtigten Gläubiger*), didžiausius reikalavimus, mažiausius reikalavimus, ir darbuotojų atstovas (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994). Nei minimalus, nei maksimalus kreditorių komiteto narių skaičius nenurodytas⁹. Tiek darbuotojų atstovais, kuriais paprastai skiriami profesinių sąjungų atstovai (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994), tiek kitų kreditorių atstovais gali būti renkami asmenys, nesantys kreditoriais atitinkamoje byloje, o nepriklausomai nuo nario statuso (kreditorius ar specialistas) visais atvejais atlyginamos ne tik patiriamos išlaidos, bet ir mokamas atlyginimas už darbą komitete. Vėliau kreditorių komitetas atšauktas ar kreditorių komiteto nariai keičiami gali būti tik teismo sprendimu.

Anglijoje sprendimą dėl kreditorių komiteto¹⁰ sudarymo priima kreditoriai, turintys tik neužtikrintus reikalavimus (Nemokumo (Anglija ir Velsas) taisyklės, 2016), o jį sudaryti gali nuo 3 iki 5 narių. Šalia

⁸ Teismas privalo sudaryti laikinąjį kreditorių komitetą iki nemokumo bylos iškėlimo momento ir teismas gali nuspręsti suformuoti laikinąjį kreditorių komitetą po nemokumo bylos iškėlimo iki pirmojo kreditorių susirinkimo. Susirinkus kreditoriams į pirmąjį kreditorių susirinkimą, jie gali nuspręsti panaikinti laikinąjį komitetą, palikti jį tokios sudėties, kokios suformavo teismas, ar nuspręsti dėl kitokios komiteto sudėties (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994).

⁹ Reikalavimas dėl minimalaus iš dviejų narių susidedančio kreditorių komiteto įtvirtintas teismų praktikoje (Bork, 2012, p. 132). Doktrinoje ši praktika taip pat kritikuojama, aiškinama, kad kreditorių komitetas gali būti sudarytas ir iš vieno nario (Pollmächer *et al.*, 2018, p. 626).

¹⁰ Likvidavimo (ang. *winding-up*) procese kreditorių komitetas yra vadinamas likvidavimo komitetu.

kreditoriams suteikiamos teisės sudaryti kreditorių komitetą, inicijuoti kreditorių komiteto sudarymą gali ir administratorius, siekiantis operatyvaus proceso, kai administratoriaus veiksams reikia kreditorių pritarimo. Į kreditorių komitetą gali būti skiriami kreditoriai, tačiau jiems komitete gali atstovauti ir kreditorių atstovai, nesantys su kreditoriumi susieti darbo santykiais, tačiau turintys profesinių žinių, taip išvengiant kritikos, kuri galėtų būti išsakoma dėl kreditorių komiteto profesionalumo stokos (Bork, 2013, p. 131–132).

Vertinant analizuojamas jurisdikcijas matyti, kad ypač daug dėmesio yra skiriama kitų nei įkeitimu užtikrintų kreditorinių reikalavimų turintiems kreditoriams ir jų interesams bei galimybei tokių kreditorių interesams atstovauti jiems patiems per kreditorių komiteto institutą. Užtikrintus reikalavimus turintys kreditoriai, kai tokie reikalavimai padengiami iš įkeisto turto, pagrįstai manytina, nebus linkę sutikti su restruktūrizavimo procesu, pasirinkdami greitą lėšų atgavimą, o tai paprastai prieštarauja kreditorių, neturinčių užtikrintų reikalavimų, siekiams. Todėl sutiktina, kad kreditorių komiteto sudarymas gali padėti ginti mažesnę derybinę galią bei mažiau profesionalių žinių turinčių kreditorių, negalinčių pavieniui tinkamai įvertinti priimamų sprendimų, grupių interesus.

Pripažįstama, kad kreditorių komiteto sudarymas yra kreditorių autonomijos išraiška, tačiau paprastai tam tikri atvejai, kai komiteto sudarymas yra privalomas, įtvirtinami teisės aktuose, taip pat neretai užtikrinama ir kitų kreditorių galimybė ginti savo interesus reikalaujant steigti komitetą, kur galėtų būti tinkamai atstovaujami jų, kaip tam tikros grupės, neturinčios didžiausių reikalavimų, kreditorių interesai. Kita papildoma priemonė siekiant efektyvumo – ne per didelis skaičius komiteto narių. Kita vertus, pasiekiamas labai svarbus momentas ir atsižvelgiama į poreikį užtikrinti komiteto profesionalumą, suteikiant galimybę ne tik skirti kompetentingus asmenis, mokant jiems atlygį už darbą (kaip kad įtvirtinta Vokietijos nemokumo įstatyme), bet ir suteikiant galimybę samdyti reikalingos srities profesionalus, galinčius padėti komitetui tinkamai atlikti jam suteiktas funkcijas.

Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko modelį, kai sprendimą dėl kreditorių komiteto, kurį turi sudaryti mažiausiai 5 nariai (Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (toliau – JANĮ) 54 straipsnio 1 punktą), sudarymo gali priimti tik kreditorių susirinkimas (JANĮ 44 straipsnio 1 punktą), nenumatant atvejų, kai kreditorių komitetas yra reikalingas¹¹ ar gali būti steigiamas ir nesant kreditorių susirinkimo sprendimo. Papildomai teismai išaiškino, kad sprendimo dėl kreditorių komiteto sudarymo teisė suteikiama kreditoriams kaip visumai, o tai yra kreditorių autonomijos principo išraiška (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Todėl kreditorių komitetas gali būti sudaromas tik esant atitinkamam susirinkime dalyvaujančių kreditorių daugumos sprendimui, o teismas tokio sprendimo panaikinti negali¹² ar juo labiau pats nuspręsti sudaryti kreditorių komitetą. Kiekvienas kreditorius į kreditorių komitetą gali siūlyti tik vieno nario kandidatūrą (JANĮ 53 straipsnio 3 dalis). Komiteto nariais gali būti skiriami tik kreditoriai ir darbuotojų interesams atstovaujantis asmuo, kuris yra privalomas tais atvejais, kai juridinis asmuo turi tenkinti darbuotojų reikalavimus, atlyginti žalą dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga (JANĮ 53 straipsnio 3 dalis). Atsižvelgdamas į kreditorių komiteto skirtingą vaidmenį restruktūrizavimo ir bankroto procesuose¹³,

¹¹ Privalomas kreditorių komiteto sudarymas yra įtvirtintas tik finansų įstaigų nemokumo bylose.

¹² Lietuvos apeliacinis teismas atmetė kreditoriaus skundą byloje, kurioje buvo skundžiamas balsų daugumą turinčio kreditoriaus – buvusio įmonės vadovo – balsų dauguma priimtas kreditorių susirinkimo sprendimas nerinkti kreditorių komiteto. Teismas aiškino, kad įstatymu teisė spręsti dėl kreditorių komiteto sudarymo yra suteikiama kreditorių susirinkimui ir tokia teisė nėra ribojama, taip pat nesieja kreditorių komiteto sudarymo galimybės su bendrovės dydžiu ar jos kreditorių skaičiumi. Įstatymai nenumato imperatyvių įpareigojimų ar sąlygų, kurioms esant turėtų būti renkamas kreditorių komitetas, todėl kreditoriams, balsų dauguma nusprendus jo nerinkti, toks nutarimas negali būti laikomas neteisėtu. (Lietuvos apeliacinis teismo 2019 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje).

¹³ Tai plačiau analizuojama šio straipsnio 3 dalyje.

įstatymų leidėjas išskyrė būtinas sąlygas kreditorių komiteto sudėčiai, numatydamas, jog restruktūrizavimo byloje kreditorių komitete turi būti visoms kreditorių grupėms, t. y. kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, ir kitų kreditorių¹⁴, interesams atstovaujantys kreditorių komiteto nariai. Tačiau tai nesudaro prielaidos kitų kreditorių grupei pagal JANĮ 108 straipsnį reikalauti sudaryti komitetą, jei jie nesudaro balsų daugumos kreditorių susirinkime.

Taigi matyti, kad Lietuvos įstatymų leidėjas vis dar didelę reikšmę skiria kreditorių, turinčių didžiausią reikalavimą, kurie neretai yra ir įkaito turėtojai, interesams tenkinti ir mažiau dėmesio skiria poreikiui siekti ginti kreditorių, turinčių mažesnę derybinę galią, interesus. Taip akcentuojamas kreditorių autonomijos principo įgyvendinimas, įstatymu nenumatant šio principo ribojimo išimčių. Įstatymų leidėjas taip pat nesprenžia dėl šio instituto profesionalumo užtikrinimo, šį klausimą taip pat palieka spęsti patiems kreditoriams. Tai, pagrįsta manyti, skatina situacijas, kai tik finansiškai pajėgūs kreditoriai galės užtikrinti profesionalų dalyvavimą kreditorių komiteto veikloje. Todėl manytina, kad užsienio jurisdikcijų praktika, leidžianti kreditorių komitetų sprendimą kitais atvejais nei vien tik kreditorių sprendimo pagrindu, galėtų būti sektina. Įstatyme numatytos tam tikros aplinkybės, kuriomis komitetas turėtų būti steigiamas, ir teisės teismui nuspręsti steigti komitetą, kai yra atitinkamas kreditorių kreipimasis ir teismai pagrįstai įvertintų tai esant reikalinga, suteikimas turėtų būti laikoma protinga priemone.

3. Kreditorių komiteto teisės ir funkcijos

Prieš tai analizuoti klausimai iš esmės taptų visiškai nereikšmingais, jei kreditorių komitetui nebūtų suteikiamos teisės ir priskiriamos funkcijos. Kreditorių susirinkimą sąlygiškai galima palyginti su akcininkų susirinkimu (Norkus *et al.*, 2011, p. 200), o pagal skiriamas funkcijas kreditorių komitetą galima palyginti su valdybos ir stebėtojų tarybos organų funkcijomis (Uhlenbruck, 2019), atliekant stebėjimo, patarimo, kontrolės, o atitinkamais klausimais ir sprendimų priėmimo funkcijas (Bussels, 2004, p. 31). Suteikiamų funkcijų ir teisių apimtis skiriasi ne tik lyginant skirtingas jurisdikcijas, bet ir priklausomai nuo pasirinktos nemokumo procedūros (t. y. juridiniam asmeniui iškelta bankroto byla ar vedamas gaivinimo procesas) galima išskirti tokias pagrindines funkcijas:

(i) **Konsultavimo funkcija.** Nors įgyvendinant šią funkciją nėra priimami kitiems asmenims privalomi sprendimai ir ji įgyvendinama konsultuojant administratorių ar skolininką bei teikiant jiems rekomendacijas, pagalbą, pripažįstama, kad ši funkcija, kartu su stebėjimo ir kontrolės funkcija, yra svarbiausia, o UNCITRAL patvirtintose Nemokumo teisės teisinėse gairėse pateikiamame kreditorių komiteto apibrėžime ji įtvirtinta kaip pagrindinė ir taikoma visais atvejais šalia kitų valstybių įstatymuose įtvirtintų funkcijų (UNCITRAL, 2005, p. 5). Kreditorių komiteto pozicija dėl siūlomo sprendimo ar ketinimo atlikti atitinkamus veiksmus gali padėti administratoriui dar kartą įvertinti planuojamus atlikti veiksmus ar išklausti papildomą nuomonę administratoriui neturint pakankamai specialių žinių apie skolininko verslą (Nerlich *et al.*, 2020, §69, Rn. 20), taip pat išvengti vėlesnio atitinkamų administratoriaus sprendimų skundimo. JAV teismai prie tokios procedūros vėliau priprato tiek, jog skolininko ar administratoriaus kreipimosi nevertindavo be kreditorių komiteto įvertinimo (Denatale, 1981, p. 52). Ši funkcija teisės aktuose įtvirtinta visose nagrinėjamose užsienio jurisdikcijose ir taikoma tiek likvidavimo, tiek ir restruktūrizavimo procesuose (JAV bankroto kodeksas, 1978)¹⁵.

¹⁴ Kreditorių skirstymas į grupes įtvirtintas JANĮ 108 straipsnio 1 dalyje (Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, 2019).

¹⁵ Anglijoje ji formuluojama kaip pareiga padėti administratoriui (Nemokumo taisyklės, 2016), Vokietijoje įtvirtinama per pareigą palaikyti administratorių (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994).

(ii) **Kontrolės ir stebėsenos funkcija** paprastai apima skolininko veiksmų, turto ir įsipareigojimų, skolininko verslo ir veiklos tęstinumo pagrįstumo (tai ypač aktualu, kai nemokumo procedūroje dalyvauja skolininko įmonės valdymo organai), taip pat administratoriaus veiklos, priimamų sprendimų, sudaromų sandorių, atliekamų finansinių operacijų stebėseną ir kontrolę bei svarbios informacijos perdavimą kreditoriams. Ypatinga reikšmė šiai funkcijai suteikiama Vokietijos nemokumo procese, įstatymu įpareigojant tinkamai atlikti kontrolės ir stebėsenos funkciją, taip pat ir tikrinant apskaitos bei kitus dokumentus, pinigines operacijas, o jos nevykdymo ar netinkamo vykdymo atveju prisiimti atsakomybę¹⁶. Todėl reikia įvertinti, kad, norint tinkamai įgyvendinti šią funkciją, kreditorių komitetui turi būti suteikiama galimybė gauti svarbią, tikslią ir aktualią informaciją savo funkcijoms atlikti apie skolininko įmonę, jo veiklą ir finansines operacijas (Westbrook *et al.*, 2010, p. 80).

(iii) **Sprendimo priėmimo funkcija**. Rekomenduojama neapriboti kreditorių komiteto veiklos vien tik konsultavimo ir kontrolės funkcijomis ir suteikti teisę priimti sprendimus dėl turto administravimo, kai tokie sprendimai vėliau gali turėti įtakos kreditorių gaunami naudai (European Law Institute, 2017, p. 29), įskaitant, nuspręsti dėl įmonės verslo ar jo dalies pardavimo (European Law Institute, 2017, p. 31), administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo, atlyginimo administratoriui nustatymo, gautų lėšų paskirstymo kreditoriams. Ribos kreditorių komitetui priimti sprendimus yra, *pirma*, komitetui suteikiamos funkcijos vertinamos pagal tai, kokios funkcijos suteikiamos kreditorių susirinkimui, ir, *antra*, turi būti įvertinta, kad komitetas negali pakeisti kreditorių susirinkimo teisės priimti labai svarbius sprendimus procese.

(iv) **Plano rengimo funkcija**, kuri aktuali restruktūrizavimo ar kitokiose užsienio šalyse taikomoje gaivinimo procedūrose. Šią funkciją įtvirtina tiek JAV, tiek Vokietija. Tačiau Lietuvoje ši funkcija priskiriama skolininko valdymo organams, o už priežiūrą, kaip rengiamas planas, yra atsakingas administratorius (JANĮ 103 straipsnio 1 dalis, 104 straipsnio 1 punktas), todėl komitetas galėtų dalyvauti tik atlikdamas konsultavimo funkciją, juolab kad komitetui nėra suteikiama teisė ir priimti sprendimą dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo¹⁷.

Išvardytos pagrindinės tarp analizuojamų valstybių narių pasikartojančios funkcijos, kurios pažymėtina eksplacitiškai įtvirtinamos nemokumo teisės aktuose. Šalia pirmiau nurodytų funkcijų kreditorių komitetui suteikiama daug kitų funkcijų, kur valstybių praktika nėra vienoda. Kaip antai, kreditorių komitetą laikydami esminiu organu kreditorių autonomijai įgyvendinti (Pollmächer, 2018, p. 625), Vokietijos nemokumo įstatyme laikinajam kreditorių komitetui nustatyta teisė paskirti nemokumo administratorių (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994) ir nuspręsti dėl nemokumo proceso skolininkui vadovauti paliekant esamus vadovus (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994). Ir, priešingai, Anglijoje komitetui nesuteikiama sprendimo galia, t. y. kreditorių komitetas negali priimti administratoriui privalomų sprendimų, vetuoti jo priimtų sprendimų, todėl administratoriui formaliai nėra reikalingas kreditorių komiteto pritarimas priimant sprendimus ar atliekant tam tikrus veiksmus (Bork, 2012, p. 133). Atitinkamais klausimais kreditorių komiteto nuomonė gali būti svarbi teismui kaip kreditorių visumos nuomonės išraiška, tačiau ne visada tinkamai įvertinama teismams paprastai palankumą rodant administratoriaus priimtiems sprendimams (Bork, 2012, p. 134). Todėl akcentuojama, kad kreditorių komiteto pagrindinė funkcija – padėti administratoriui atlikti jo funkcijas ir nustatyti atlyginimą administratoriui.

¹⁶ Įtvirtinama, kad kiekvienas kreditorių komiteto narys jam priskiriamas kontrolės funkcijas turi įgyvendinti individualiai (Vokietijos nemokumo įstatymas, 1994, §69), tačiau kitos bendros kaip atitinkamo organo teisės ir funkcijos yra įtvirtintos ir negali būti pakeistos vienasmeniu komiteto nario sprendimu (Nerlich *et al.*, 2020, §69, Rn. 5).

¹⁷ Nors Lietuvos įstatymų leidėjas nenumato ribojimo, jog kreditorių susirinkimas negali perduoti kreditorių komitetui funkcijos dėl sprendimo pritariti restruktūrizavimo planui ar ne, tačiau teismų praktikoje, atliekant sisteminę nuostatų analizę, išaiškinta, kad ši funkcija priskirtina išimtinai kreditorių susirinkimo kompetencijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje).

Nors tiek nagrinėjamų šalių teisės aktų reglamentavimas įtvirtina pagrindines kreditorių komiteto funkcijas, tiek jas rekomenduoja aiškiai įtvirtinti teisės aktuose Pasaulio bankas (ang. *The World Bank*) (The World Bank, 2016), Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko priešingai ir visai nenumatė, kokias funkcijas turi atlikti kreditorių komitetas, taip įtvirtindamas teisę kreditorių susirinkimui nustatyti kreditorių komiteto funkcijas (JANĮ 53 straipsnio 1 dalis). Iki 2020 m. sausio 1 d. galiojusioje Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 25 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtinta nuostata, kad pagrindinė kreditorių komiteto funkcija yra (i) kontroliuoti, kaip vyksta bankroto procesas, (ii) kontroliuoti administratoriaus veiklą, (iii) ginti kreditorių interesus laikotarpiams tarp kreditorių susirinkimų, tačiau priimant naująjį JANĮ ši nuostata nebuvo perkelta. Toks įstatymų leidėjo sprendimas nėra paaiškintas JANĮ parengiamuosiuose dokumentuose, o toks pasirinkimas kelia abejonių. Vertinant, kad kreditorių komitetas yra kreditorių visumos atstovas ir tai, kad funkcijas nustato kreditorių susirinkimas, o jei nenustato, tada laikoma, kad perima visas funkcijas, kurias įstatymas nustato kreditorių susirinkimui (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje), lieka neaišku, ar kreditorių komitetas tokiu atveju privalo atlikti tokias administratoriaus veiklos ir administravimo kontrolės funkcijas, ar kreditorių komiteto nariai privalo imtis iniciatyvos rinkti informaciją, teikti konsultacijas dėl vykstančio administravimo proceso administratoriui ar kreditorių komitetui, kai to nėra prašoma, o tam, kad tokią pareigą įgytų, pagrįstai kyla klausimas, ar tokias pareigas turi įtvirtinti kreditorių susirinkimas.

Nors būtų galima teigti, kad visos nurodytos pagrindinės kreditorių komiteto funkcijos yra vykdomos, tačiau nesant eksplisitinio nurodymo, jas labiau pagrįsti galima ne teisės aktų analize, bet teismų praktika. JANĮ keletu atvejų numatyta, kada yra reikalingas kreditorių susirinkimo pritarimas ar sprendimas atlikti tam tikrus veiksmus procese (JANĮ 63 straipsnio 2 dalis, 75 straipsnio 2 dalis, 110 straipsnio 2 dalis), tačiau tokio pritarimo teikimas ar sprendimo priėmimas ne visada gali būti perkeliamas kreditorių komitetui¹⁸. Todėl galima teigti, kad įstatyme neįtvirtinta nei kreditorių susirinkimui, nei komitetui aiškios konsultavimo pareigos. Kita vertus, administratorius, siekdamas išvengti vėlesnių galimų ginčų, neretai kreipiasi į kreditorių komitetą dėl patvirtinimo atlikti tam tikrus veiksmus procesuose, kuriuos pradėti, vesti ar nutraukti yra priskiriama administratoriaus kompetencijai, t. y. kreiptis į teismą su ieškiniu dėl sandorių nugalinimo, skolos išieškojimo, sudaryti taikos sutartį procese, ieškinį atsiimti ar pan. Teismų ne kartą buvo aiškinama, kad tokie kreditorių komiteto sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje), nes priskirtini administratoriaus kompetencijai ir todėl iš esmės negali būti skundžiami.

Tai, kad kreditorių komitetas atlieka bankroto proceso ir administratoriaus veiklos kontrolę, o administratorius turi pareigą užtikrinti galimybę komitetui įgyvendinti šias funkcijas, galiojant ĮBĮ abejonės nekilo. Vertinant sistemškai, įsigaliojus JANĮ, būtų galima teigti, kad tokia funkcija kaip teisė kreditorių komitetui yra perduodama. Teismai išaiškino, kad administratoriaus veiklos kontrolės teisė yra suteikiama kreditorių susirinkimui¹⁹, todėl ji gali būti perduodama ir kreditorių komitetui, visgi kyla pagrįsta abejonė dėl šios funkcijos aiškaus įgyvendinimo ir privalomumo vykdyti.

Atrodytų, kad daugiau aiškumo atsiranda kalbant apie sprendimų priėmimo funkciją, kai JANĮ įtvirtinta viena iš administratoriaus funkcijų vykdyti kreditorių susirinkimo ir kreditorių komiteto

¹⁸ Teismai aiškino, kad restruktūrizavimo plano tvirtinimas ir jo keitimas yra išimtinė kreditorių susirinkimo kompetencija ir negali būti perduodama kreditorių komitetui, administratoriaus išlaidų tvirtinimo ir sprendimo dėl ūkinės komercinės veiklos nutraukimo, teismo klausimai perduotini spręsti kreditorių komitetui (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje).

¹⁹ Teismai aiškina, kad kreditorių susirinkimas, kaip aukščiausia ir kreditorių teisių ir interesų apsaugos forma, priima sprendimus esminiais su jų skolininkės – bankrutuojančios įmonės – veikla susijusiais klausimais bei kontroliuoja administratoriaus veiklą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje).

sprendimus (JANĮ 66 straipsnio 1 dalies 13 punktas). Nesant aiškaus reglamentavimo, šiuo atveju taip pat susiduriama su skirtingu nuostatų interpretavimu. Kreditorių susirinkimui suteikiama teisė priimti tokius sprendimus, kaip antai dėl juridinio asmens turto pardavimo tvarkos (JANĮ 86 straipsnio 2 dalis), dėl juridinio asmens ūkinės veiklos vykdymo (JANĮ 63 straipsnio 2 dalis), tačiau jų apimtis JANĮ nėra aiškiai apibrėžta, o praktikoje neretai ji peržengiama sprendžiant klausimus, priskirtinus administratoriaus kompetencijai (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje). JANĮ taip pat neišskiriama, kurių sprendimų priėmimas gali būti perduodamas kreditorių komitetui, ir nors aiškinama, jog, nenurodžius, kokios kreditorių susirinkimo funkcijos perduodamos kreditorių komitetui, laikoma, kad perduodamos visos, ne kartą teismų praktikoje buvo aiškinama, kad kreditorių komitetas negali priimti sprendimų atitinkamais klausimais, kuriems yra reikalingas kreditorių susirinkimo sprendimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis), nors tokie ribojimai įstatyme aiškiai nėra įtvirtinti. Įstatyme taip pat nėra įtvirtinta ribojimų administratoriui vykdyti kreditorių komiteto sprendimus, kai jie prieštarauja teisės normoms, pažeidžia kitų kreditorių ar skolininko teises, o priskirtų klausimų sprendimas nėra administratoriui vykdytinas prieš tai nevertinus, ar tokie sprendimai nepažeidžia teisės normų, kitų kreditorių ar skolininko teisių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje).

Vertinant užsienio šalių teisinį reglamentavimą ir situacijas, kylančias iš Lietuvoje esamo teisinio reglamentavimo, manytina, kad neturėtų būti palikta visiška autonomija kreditoriams spręsti, kokias funkcijas privalo atlikti ir kokios teisės yra suteikiamos kreditorių komitetui. Kaip parodė praktika, toks įstatymų leidėjo pasirinkimas skatina neretai klaidingą įstatymo nuostatų interpretavimą ir atitinkamus ginčus. Manytina, kad tam tikrų gairių įtvirtinimas suformuotų didesnę aiškumą dėl kreditorių komiteto funkcijų ir teisių, kurios svarbios atitinkamai apibrėžiant kreditorių komiteto narių atsakomybės ribas.

4. Kreditorių komiteto narių atsakomybė

Kreditorių komiteto instituto tinkamam veikimui užtikrinti, labai svarbus atsakomybės už komiteto nario funkcijų nevykdymą ar netinkamą vykdymą aspektas. UNCITRAL, European Law Institute parengtuose principuose įtvirtinama, kad kreditorių komiteto nariai turi prisiimti atsakomybę už nesąžiningus veiksmus ar neveikimą, didelį neatsargumą (European Law Institute, 2017, p. 252) arba pažeidus fiduciarines pareigas (UNCITRAL, 2005 p. 201). Tokio elgesio pavyzdžiais gali būti pelno iš nemokios įmonės administravimo proceso gavimas, nemokios įmonės turto pasisavinimas ar pasinaudojimas gauta konfidencialia informacija savo asmeniniams interesams tenkinti. Kadangi kreditorių komiteto nariai atlieka veiksmus, priima sprendimus, turinčius įtakos kreditorių visumos padėčiai, atsakomybę jie prisiima visai kreditorių visumai, tačiau, pažymėtina, negali būti laikomi atsakingais nemokiai įmonei (UNCITRAL, 2005 p. 201). Kita vertus, komiteto nariams taikytina atsakomybė neturi būti neproporcingai didelė, kad tai atgrąsytų nuo kreditorių komiteto nario pareigų prisiėmimo (Bork, 2012, p. 136), todėl įstatymų leidėjas ir teismai, formuojantys praktiką, turi išlaikyti pusiausvyrą.

Atsižvelgiant į analizuojamas jurisdikcijas, pasirinkti ir atsakomybės modeliai. Bendrosios teisės jurisdikcijose gilias tradicijas turintis fiduciarinės atsakomybės institutas taikomas ir analizuojamu klausimu, o kontinentinės teisės jurisdikcijose vyrauja civilinės atsakomybės pagrindai. Tai matoma ir nagrinėjamu klausimu. JAV kreditorių komiteto nario pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas, piktnaudžiavimas suteikiamomis pareigomis kildinamas iš komiteto nario, kaip kreditorių patikėtinio (angl. *fiduciary*), pareigų ir užtraukia fiduciarinę atsakomybę, kuri gali kilti asmeniui už jo padarytą žalą kitam asmeniui dėl lojalumo, rūpestingumo pareigos ir pareigos paklusti privalomiems nurodymams (angl. *duty of obedience*) pažeidimo (Klee *et al.*, 1993, p. 1052), o kreditorių komiteto narys, pažeidęs

atitinkamą pareigą, turi atsakyti visiems tos grupės kreditoriams, kurios interesams jis atstovauja. Visgi JAV fiduciarinės atsakomybės platų taikymą vertina atsargiai ir pagal teismų praktiką kreditorių komiteto nariams neretai suteikiamas imunitetas nuo pažeidimo (Klee *et al.*, 1993, p. 1053). Tokias rekomendacijas teikia ir UNCITRAL (UNCITRAL, 2005, p. 201).

Anglijos kreditorių komiteto narių atsakomybę reglamentuojančios nuostatos teisės aktuose nėra įtvirtintos²⁰, praktikoje kreditorių komiteto nariams atsakomybė taikoma retai²¹, o doktrinoje šis klausimas yra mažai analizuojamas (Bork, 2012, p. 136). Tai gali būti pagrindžiama mažesnėmis komitetui suteikiamomis galiomis²². Visgi, kaip ir JAV, kreditorių ir likvidavimo komiteto narių atsakomybė turėtų būti kildinama iš fiduciarinių pareigų (Bork, 2012, p. 138).

Vokietijoje, nors kreditorių komitetas yra laikomas atskiru, nepriklausomu organu, jo nariai savo funkcijas vykdo asmeniškai, todėl prisiima asmeninę atsakomybę. Kreditorių komiteto narys, nevykdydamas nario pareigų ar netinkamai jas vykdydamas, piktnaudžiauęs jam suteiktomis teisėmis, turi atsakyti už savo veiksmais ar neveikimu padarytą žalą. Komiteto narys už savo kaltus ar neatsargius veiksmus paprastai bus atsakingas tiek užtikrintus reikalavimus, tiek ir neužtikrintus reikalavimus turintiems kreditoriams, išskyrus kreditorius, kurie tokie tapo nemokumo procese, o už atitinkamų sumų išieškojimą paprastai atsakingas administratorius. Visgi kreditorių komiteto narių atsakomybė nėra perkeliama skolininkui net ir tuo atveju, kai yra sudaromas laikinasis kreditorių komitetas, kuris priima itin svarbų sprendimą – tęsti skolininko įmonės veiklą ar šią veiklą nutraukti. Tokia nariams taikoma atsakomybė gali būti gąsdinanti prisiimti tokias griežtas pareigas tapus kreditorių komiteto nariu, kai komiteto nariai laikomi atsakingais už neteisėtus administratoriaus veiksmus, kaip netinkamai atlikus jo veiksmų priežiūrą. Kad būtų apsaugoti tiek kreditoriai, tiek patys kreditorių komiteto nariai, Vokietijos įstatymų leidėjas numatė galimybę komiteto narių civilinę atsakomybę drausti iš nemokios įmonės lėšų, taip didinant ne tik kreditorių pasitikėjimą kreditorių institutu, bet ir apsaugant kreditorių komiteto narius nuo įtakos nemokumo procese.

JANĮ įtvirtinta, kad tiek kreditorius atskirai, tiek kreditorių susirinkimas gali spręsti dėl patirtos žalos, kuri atsirado dėl juridinio asmens vadovo ir (ar) nemokumo administratoriaus pareigų, numatytų JANĮ, nevykdymo ar netinkamo vykdymo (JANĮ 43 straipsnio 5 punktą), atlyginimo, tačiau įstatyme neįtvirtinta, kokią atsakomybę prisiima kreditorių komiteto nariai už savo pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, taip pat nenumatyta ir teisė reikalauti žalos atlyginimo iš kreditorių komiteto nario. Teismų praktikos šiuo svarbiu klausimu taip pat nėra.

Nors į Lietuvos teisę, kaip ir į kitas kontinentinės teisės valstybes, fiduciarinių pareigų instituto recepcija, kuri yra skatinama civilinės teisės priemonėmis stiprinti svarbių ekonominių santykių apsaugą, po truputį vyksta (Didžiulis, 2014, p. 92), tokios atsakomybės taikymas taip pat ir kreditorių komiteto nariams turi būti vertinamas atsargiai. *Pirma*, turi būti įvertinta, kokio pobūdžio pareigos susiklosto tarp kreditorių ir jų išrinktų kreditorių komiteto narių. Kaip minėta, kreditorių komitetas yra visų kreditorių atstovas. *Antra*, turėtų būti įvertinta, ar nariams negali būti taikoma kitos formos civilinė atsakomybė, nagrinėjamu atveju – atstovavimo santykiuose taikytina atsakomybė. Kitaip tariant, norint kvalifikuoti pareigą kaip fiduciarinę, reikia išsiaiškinti, ar jos pažeidimas sukuria teisinius padarinius, skirtingus nuo padarinių, kylančių pažeidus kitas pareigas (Didžiulis, 2014, p. 90). Šis klausimas dėl ribotos straipsnio apimties toliau neanalizuojamas, tačiau laikomasi pozicijos, kad įstatymų leidėjas

²⁰ Nukreipti gali nuostata, numatanti, kad narystė kreditorių komitete neapriboja sudaryti su nemokia įmone sąžiningų sandorių ar sandorių įmonės naudai, o šiems reikalavimams prieštaraujantį sandorį teismas gali panaikinti ir reikalauti žalos, padarytos įmonei dėl tokio sandorio sudarymo, atlyginimo (Jungtinės Karalystės nemokumo taisyklės, 2016).

²¹ Atvejų, kai buvo nagrinėjama likvidavimo komiteto narių atsakomybė, buvo 1915 ir 1937 metais, kai kreditorių komiteto narių atsakomybės klausimas teismų praktikoje visai nebuvo analizuotas (Wessels *et al.*, 2020, p. 572).

²² Kaip jau buvo nurodyta, kreditorių komitetui Anglijoje suteikiama konsultacinė ir stebėjimo bei kontrolės funkcijos, tačiau sprendimo teisė nesuteikiama.

turėtų į jį atkreipti dėmesį. Tinkamas sureguliuojimas ir teisinis aiškumas galėtų apsaugoti nuo galimo kreditorių komiteto narių piktnaudžiavimo pareigomis, taip pat suteiktų daugiau pasitikėjimo tiek kreditorių komiteto institutu, tiek pačiu nemokumo procesu.

Išvados

1. Nors palyginti su visu nemokumo procesu kreditorių komiteto institutas atsirado neseniai, tačiau šio instituto svarba plačiai pripažįstama, pirmiausia kaip kreditorių autonomijos principo išraiška nemokumo procese, kita vertus, šis organas reikšmingas kaip viena iš priemonių užtikrinti nemokumo proceso skaidrumą, efektyvumą ir operatyvumą.
2. Kreditorių komiteto sudarymo procese svarbūs elementai yra tiek komiteto narių skaičius, kreditorių, priimančių sprendimą dėl kreditorių komiteto sudarymo ir jų narių skyrimo, reikalavimų tipas, tiek ir kiti subjektai, galintys priimti sprendimą dėl tokio organo sudarymo. Kreditoriai, įkaito turėtojai, gali turėti skirtingą interesą bylos eiga ir jos baigtimi, todėl turėtų būti užtikrinta, kad sprendimo teisę įgytų ir kreditoriai, kurių reikalavimai nėra užtikrinti įkeitimu. Tokiam tikslui pasiekti galėtų būti įgalinami ir kiti subjektai, dalyvaujantys nemokumo procese, pavyzdžiui, teismas, nemokumo administratorius, priimti sprendimą dėl kreditorių komiteto sudarymo. Be to, kad kreditorių komiteto institutas galėtų prisidėti prie nemokumo proceso skaidrumo ir operatyvumo užtikrinimo, turi būti įvertintas ir poreikis užtikrinti kreditorių komiteto narių profesionalumą.
3. Tikslams pasiekti kreditorių komitetui turi būti suteikiamos tam tikros teisės ir skiriamos atitinkamos funkcijos. Todėl įstatymų leidėjas turi pasirinkti tinkamą būdą šioms teisėms ir funkcijoms apibrėžti. Įvertinus ilgametę užsienio jurisdikcijų patirtį ir jose taikomą pasiteisinusį reglamentavimą pagrindines kreditorių komiteto funkcijas aiškiai įtvirtinti teisės aktuose, siekiant teisinio aiškumo ne tiek pačiam kreditorių komitetui ir jo nariams, o ir kitiems procese dalyvaujantiems subjektams, šios funkcijos turėtų būti apibrėžtos teisės aktuose. Esant priešingai, teismams paliekama aiškinti kreditorių komiteto teisių apimtį, o teisinis neaiškumas taip pat skatina operatyvumo stoką.
4. Kreditorių komiteto instituto veikimui užtikrinti, pasitikėjimui tiek šiuo institutu, tiek visu nemokumo procesu stiprinti ir tuo pačiu skatinti asmenis dalyvauti komiteto veikloje išlaikant atsakomybės pusiausvyrą, reikalinga kreditorių komiteto narių atsakomybė, kurią rekomenduotina apibrėžti teisės aktuose.
5. Lietuvos įstatymų leidėjas, priimdamas JANĮ, dėmesio šiam institutui tobulinti skyrė nedaug, ir, atvirkščiai, panaikindamas atitinkamas nuostatas, daugiau sprendimo teisės dėl komiteto veiklos, funkcijų ir kitų klausimų paliko kreditorių susirinkimui, kartu ir teismams aiškinti. Ir nors retai kreditorių komiteto institutas taikytinas nedidelių įmonių nemokumo bylose, sudarančiose didesnę nemokumo bylų dalį, tačiau dėl potencialaus šio instituto privalumų išnaudojimo vidutinių ar didelių įmonių nemokumo bylose, turėtų būti plėtojamas ir vystomas, tai padėtų užtikrinti teisinį apibrėžtumą, skatinti pasitikėjimą nemokumo procesu bei kreditorių aktyvų dalyvavimą jame.

Literatūra

Norminiai teisės aktai ir jų parengiamoji medžiaga

Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, VIII-270.

Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1012.

Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (2019). *TAR*, 10324.

Nemokumo (Anglija ir Velsas) taisyklės [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2016/1024/contents> [žiūrėta 2020 m. gegužės 20 d.].

JAV bankroto įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title11&edition=prelim> [žiūrėta 2020 m. gegužės 20 d.].

Vokietijos nemokumo įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/> [žiūrėta 2020 m. gegužės 20 d.].

Specialioji ir kita literatūra

Bork, R. (2012). Creditors' Committees: An Anglo-German Comparative Study, *International Insolvency Review*, 21(2), 127–144, <https://doi.org/10.1002/iir.1200>

Bussels, D.J. (2004). Creditors' Committees as Estate Representatives in Bankruptcy litigation, *Stanford Journal of Law, Business & Finance*, 10(1), 28–37.

Denatale, A. (1981). The Creditors' Committee under the Bankruptcy Code--A Primer, *American Bankruptcy Law Journal*, 55(1), 43–62.

Didžiulis, L. (2014). Fiduciarinių pareigų instituto kilmė, esmė ir recepcija. *Teisė*, 91, 83–99, <https://doi.org/10.15388/Teise.2014.0.3371>.

Kavalnė, S. et al. (2009). *Bankroto teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia.

Klee, K. N. and Shaffer, K. J. (1993). Creditors' Committees Under Chapter 11 of the Bankruptcy Code, *South Carolina Law Review*, 44, 998–1001.

Lubben, S. J. (2019). *American Business Bankruptcy: A Primer*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.

McCormack, G., Keay, A. and Brown, S. (2017). *European Insolvency Law: Reform and Harmonization*. Edward Elgar Publishing Ltd.

Mikuckienė, V. (2005). Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese. *Jurisprudencija*, 77(69), 33–40.

Nerlich, J. and Römermann, V. (2020). *Insolvenzordnung (InsO). Kommentar*. München: Verlag C.H. Beck oHGI.

Norkus, R. ir Kavalnė, S. (2011). *Bankroto teisė: antroji knyga*. Vilnius: Justitia.

Pollmächer, F.; Siemon, K. (2018). Der Ein-Personen-Gläubigerausschuss – so lonely. *Neue Zeitschrift für Insolvenz- und Sanierungsrecht*, 625–628.

Stürner, R. et al. (2019) *Insolvenzordnung (InsO). Kommentar*. München: Verlag C.H. Beck oHGI.

Uhlenbruck (2019). *Insolvenzordnung: InsO*, 15. Auflage.

Wessels, B.; Madaus, S. (2020). *Rescue of Business in Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Westbrook, J. L. et al. (2010). *A Global View of Business Insolvency Systems*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2011 AS „UniCredit Bank“ v. BUAB „Belmedas“.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-165-195/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-219/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113-313/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-286-313/2019.

Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-502/2011.

Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1812-381/2017.

Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-797-823/2019.

Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-862-241/2019.

Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1233-781/2019.

Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1691-781/2019.

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-229-450/2020.

Kita literatūra

European Law Institute. (2017). *Rescue of business in Insolvency law* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf [žiūrėta 2020 m. gegužės 29 d.].

INSOL International. (2017). *Statement of Principles for a global approach to multi-creditor workouts II* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.insol.org/_files/Publications/StatementOfPrinciples/Statement%20of%20Principles%20II%2018%20April%202017%20BML.pdf [žiūrėta 2020 m. gegužės 29 d.].

The World Bank. (2016). *Principles for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf> [žiūrėta 2020 m. gegužės 28 d.].

UNCITRAL. (2005). *Legislative Guide on Insolvency law* [interaktyvus]. New York: United Nations. Prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf [žiūrėta 2020 m. gegužės 28 d.].

The Creditors' Committee in Insolvency Proceedings

Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė

(Vilnius University)

S u m m a r y

The article analyzes the institute of the creditors' committee in insolvency proceedings. Taking into account the necessity to enable creditors to properly represent their interests in insolvency proceedings, the article assesses the main aspects of the creditors' committee institute, its role, the distribution of the decision power to establish the committee, the scope of creditors' responsibilities and the liability of members for abuse of rights and their failure to fulfil the duties as a member of the committee.

The article analyzes the experience of foreign jurisdictions in regulating the institute of the creditors' committee and theoretical and practical problems arising thereof. After having assessed the different regulations and practices of the countries mentioned above, a conclusion may be drawn that in order to have the institute of the creditors' committee functioning effectively, clear legal regulation with definite functions assigned to the creditors' committee as well as proportionate liability for avoidance or failure to properly fulfil the duties assigned is needed. In addition, taking into consideration the fact that creditors with different interests are involved in insolvency proceedings, there is a particularly high level of interest separation between creditors with the largest claims, who are often secured creditors at the same time, and other creditors. Therefore, in order to maintain the right balance of representation of these interests and, when defining the conditions of the creditors' committee being mandatory to establish, to help achieve these goals, the experience and best practices of other countries must be analyzed and applied.

Kreditorių komitetas nemokumo procese

Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojamas kreditorių komiteto institutas nemokumo procese. Atsižvelgiant į poreikį sudaryti galimybes kreditoriams tinkamai atstovauti savo interesams nemokumo procese, straipsnyje vertinami pagrindiniai kreditorių komiteto instituto aspektai – instituto reikšmė, sprendimo dėl kreditorių komiteto sudarymo priėmimo teisės paskirstymas, kreditorių komitetui skiriamų funkcijų apimtis bei narių atsakomybė už piktnaudžiavimą suteiktomis teisėmis ir savo, kaip kreditorių komiteto nario, pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą.

Straipsnyje analizuojama užsienio jurisdikcijų patirtis reglamentuojant kreditorių komiteto institutą bei iš to kylančias teorines ir praktines problemas. Įvertinus kai kurių šalių skirtingą reglamentavimą ir praktiką, daroma išvada, kad tinkamai kreditorių komiteto institutui veikti reikia aiškaus teisinio reglamentavimo, numatant aiškias funkcijas, suteikiamas kreditorių komitetui, taip pat proporcingą atsakomybę už priskirtų pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, piktnaudžiavimą suteikiamomis teisėmis. Be to, įvertinant tai, kad nemokumo procese dalyvauja skirtingus interesus turintys kreditoriai, ypač didelė interesų atskirtis išryškėja tarp kreditorių, turinčių didžiausius reikalavimus, kurie neretai būna ir užtikrintus reikalavimus turintys kreditoriai, ir kitų kreditorių. Todėl siekiant išlaikyti šių interesų atstovavimo pusiausvyrą, turi būti įvertinta ir kitų šalių patirtis, įtvirtinti pagrindai, kada komiteto formavimas yra privalomas.

Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doktorantė. Pagrindinės jos mokslinių interesų ir tyrimų sritys – nemokumo teisė, civilinio proceso teisė.

Lina Dzindzelėtaitė-Šaltė is a PhD candidate at the Department of Private Law of Faculty of Law of Vilnius University. Her main research interests and areas of research: insolvency law, civil procedure law.